DRAMA INTELECTUALULUI OBSEDAT ÎN PIESELE LUI CAMIL PETRESCU (*Jocul ielelor* şi *Suflete tari*)

Viorela PÎNZARI (BÎCU)

Jocul ielelor reprezintă prima încercare a lui Camil Petrescu de a face dramaturgie. Personajul principal al dramei, Gelu Ruscanu, este directorul ziarului „Dreptatea socială” şi are o concepție categorică despre necesitatea instaurării dreptății absolute în lume. Ideea obsedantă de a contribui la edificarea unei societăți perfecte îl mutilează pe dinăuntru, deoarece el conştientizează că în această luptă a rămas de unul singur. Pe parcursul intrigii, Gelu se confruntă cu trei întâlniri decisive: cu Irena, Maria și Sinești. Potrivit Mihaelei Poncea, aceste întâlniri „îi destabilizează, îi năruie credințele și adevărurile proprii și-l conduc la sinucidere” [4, p. 208].

Gelu Ruscanu își propune să divulge lipsa de moralitate, șantajul politic, omuciderea cu scopul de îmbogățire, toate fiind „merite” atribuite ministrului justiției, avocatul Șerban Sinești. Între Gelu Ruscanu și Sinești este Maria Sinești, soția infidelă ministrului, ea reprezentând „eternul feminin insondabil”. Pentru ea, dragostea înseamnă certitudine, pentru Gelu, dragostea este nedumerire.

Treptat, vocația de intelectual este convertită în orgoliu și acesta îl va determina pe protagonist în toate acțiunile piesei. Obsedat de ideea dragostei, adevărului, dreptății absolute, tânărul intelectual refuză emoția, sensibilitatea pe toate celelalte planuri. Pentru Gelu Ruscanu, a fi inuman înseamnă a fi corect. Gelu Ruscanu este intelectualul naiv, deoarece deținând scrisoarea care-l incriminează pe Șerban Sinești, se consideră deținătorul adevărului absolut, dezvăluirea căruia ar reabilita societatea.

Tensiunea majoră se produce atunci când Gelu Ruscanu se convinge de absurditatea situației – conştientizarea unei eredităţi antitetică idealului său de viaţă. Dumitru Micu accentuează momentul de criză al intelectualului confuz, reliefând: „Conflictul (o dramă de conștiință) se rezolvă prin sinucidere” [2, p. 180].

Nostalgia şi obsesia absolutului se manifestă la Gelu Ruscanu, în primul rând, prin comportament, fiind – când meditativ şi melancolic,

când irascibil şi deprimat, când agresiv şi violent, prin urmare, observăm că obsesia are un caracter activ, influenţând schimbarea frecventă a stării de spirit şi a comportamentului.

Camil Petrescu a creat piesa de teatru *Jocul ielelor* cu scopul de a pune în valoare probleme filosofice care-l determină pe omul social să-şi contemple existenţa, raportul dintre lumea interioară şi cea exterioară. Conceptual, lucrarea reprezintă o analogie implicită dintre jocul ielelor, preluat din mitologia românească şi jocul ideilor.

În concepţia lui Camil Petrescu, firea intelectualului îi provoacă chinuri asemănătoare cu ale celor care au văzut hora ielelor, deoarece ideilor, de asemenea, le este specifică o forţă magică şi periculoasă. Fără a conştientiza, Gelu Ruscanu devine captivul unui joc virulent al ideilor.

Neconformist şi lucid, Ruscanu nu este în stare să renunţe la jocul de idei, pentru că aceasta ar însemna renunţarea la factura sa intelectuală şi anularea tuturor principiilor sale de viaţă, dar şi a tuturor principiilor menite de a edifica o societate ideală. Cedează, pentru că nu-l satisface imperfecţiunea, iar Praida priveşte sinuciderea ca pe o soluţie inevitabilă, pentru ca directorul *Dreptăţii sociale*, manipulat de idei, să-şi demonstreze superioritatea: *L-a pierdut orgoliul lui nemăsurat…*

Concluzionăm prin a spune că piesa de teatru a lui Camil Petrescu – *Jocul ielelor*, reprezintă o dramă a conştiinţei pure, nevoită a se confrunta cu societatea meschină, cu oameni şi circumstanţe compromiţătoare; o dramă a absolutului, pornind de la universul lăuntric şi sfârşind cu realitatea exterioară; o viziune modernă şi autentică asupra vieţii trăită sub amprenta hazardului, instituit de jocul ideilor, la fel cum efectul întâmplării jocul ielelor este unul impredictibil.

Aşa cum în *Jocul ielelor*, Gelu Ruscanu este tipul intelectualului şi personajul principal din piesa *Suflete tari*, Andrei Pietraru este intelectual, mai exercită şi profesia de bibliotecar, în casa moşierului Matei Boiu Dorcani, dar nu se bucură de aprecierea pe care o merită. Spaţiul închis al bibliotecii i-a lezat dreptul la independenţă, l-a privat de libertatea necesară dezvoltării sănătoase a facultăţilor psihoemoţionale. Prizonier al destinului şi prizonier al propriilor

gânduri, Andrei Pietraru nici nu se vede scăpat vreodată de o asemenea captivitate, dar încearcă să se evidenţieze, cel puţin, printr-o putere de voinţă incomensurabilă. În cazul lui Andrei Pietraru, neconcordanţa dintre statutul social şi cel psihologic relevă şi neconcordanţa dintre perceperea conceptelor de valoare şi nonvaloare de către societate şi de către eul său lăuntric. Spaţiul închis al bibliotecii îi permite o cunoaştere teoretică, dar nu şi una empirică. Evaluând această perspectivă, criticului literar O. Ghidirmic îi este uşor să-l eticheteze pe tânărul bibliotecar astfel: „Andrei Pietraru este tipul intelectualului stăpânit de angoasă" [1, p.74]. În cazul său, ceea ce-l face să suporte toate angoasele este dragostea pentru Ioana Boiu. Nu atât biblioteca sau cercetările multiple l-au chinuit, cât această dragoste absolut dezinteresată. El a râvnit la o cunoaştere mai amănunţită a misterului feminin, întruchipat într-un suflet la fel de orgolios ca al lui.

Spre deziluzia tuturor, Andrei Pietraru se anulează pe sine din punct de vedere social, fiind convins de faptul că unica provocare demnă de admiraţie nu este succesul social, dar cunoaşterea dragostei absolute. El însuşi îşi pregăteşte pedeapsa, în caz de eşec, pentru că dragostea este la acea etapă când nu mai poate fi tăinuită, din simplul motiv că se transformă în obsesie. Andrei Pietraru fiind un adept al totului sau al nimicului.

Autorul a rezervat calificativul de suflete tari, desigur, personajelor principale ale piesei. Criticul E.Lovinescu punctează: „Suflete tari sunt Ioana Boiu, jupâniţa orgolioasă, voluntară, dar şi romantică şi Andrei Pietraru, bibliotecarul plebeu îndrăgostit de dânsa. Pivotul piesei stă în cucerirea fetei trufaşe de timidul deodată exasperat" [3, p.345]. Ioana Boiu este un suflet tare, deoarece trăieşte după principiul neacceptării unui destin provizoriu, având în spate experienţa Suzanei Boiu, model al feminităţii, dar şi al puterii de decizie. Ioana Boiu întruchipează prototipul femeii moderne, independente, dar stăpânită de pasiune.

Andrei este modelul cel mai autentic al sufletului tare intuit şi conceput de autor. El îşi dezvoltă din timiditatea nativă un simţ al insistenţei, al puterii de combatere şi al perspicacităţii. Ioana Boiu cunoaşte latura combatantă a lui Andrei Pietraru în scena seducerii, ca ulterior, să fie dezamăgită.

Spre deosebire de alte tipuri de intelectual din literatura română, Andrei Pietraru nu este lipsit de sensibilitate, dar aceasta nu reprezintă, așa cum ne-am obișnuit a crede, o dovadă a vulnerabilității sale, ci un tribut la personalitatea sa de excepție. Prin urmare, sinuciderea este pentru el nu o înfrângere, ci o demonstrație de forță, un gest al omului care nu s-a împăcat cu soarta, care are curajul să rostească el – ultimul cuvânt. Ultimul cuvânt al său este adresat tot Ioanei, fiind şi expresia renunțării la dragostea absolută, atât de mult râvnită, în favoarea orgoliului. Dragostea adevărată poate cunoaște despărțirea numai odată cu moartea.

În concepția lui Camil Petrescu, o cale sigură de relevare a dramaticului este analiza obsesiei. Această modalitate de investigare psihologică stă la baza atât a piesei *Jocul ielelor*, cât şi a dramei *Suflete tari*. Ambele lucrări valorifică tipul comportamental şi atitudinal al intelectualului obsedat, Gelu Ruscanu dorește „dreptate absolută", iar Andrei Pietraru aspiră la „iubire absolută". Obsedanții lui Camil Petrescu trăiesc o ieșire imaginară din timp şi spațiu, ignorând experiența lumii şi principiile ei. Camil Petrescu a creat piese de teatru pornind de la structura lui sufletească şi nu din anumite tipare impuse de tradiția literară. Autorul avea să precizeze de nenumărate ori faptul că operele sale sunt rezultatul stării sale morale, care necesită a fi împărtășită cu cititorii, iar statutul de manifest al dramaturgiei camilpetresciene rezidă în afirmaţia: „Câtă luciditate, atâta existenţă şi deci atâta dramă".

Referințe:

1. GHIDIRMIC, O. *Camil Petrescu sau patosul lucidității*. Craiova: Scrisul românesc, 1975.
2. MICU, D. *Scurtă istorie a literaturii române*. Vol. II. *Perioada interbelică. Poezia contemporană*. București: Iriana, 1995.
3. LOVINESCU, E. *Istoria literaturii contemporane*. 1900-1937. București: Minerva, 1989.
4. PONCEA, M. *Teatrul lui Camil Petrescu*. Onești: Magic Print, 2011.

Recomandat
Carolina GABURA, lector univ.